

LATVIJĀ

Grāmatā apkopota Latvijas parlamentārās izmeklēšanas vēsture

Ritums ROZENBERGS

Latvijas vadošie juridiskie prāti divos sējumos apkopojusi 12 Latvijas Saeimās izveidotās 31 parlamentārās izmeklēšanas komisijas darba augļus.

Šis ir pirmais parlamentārās izmeklēšanas sistematizēts atspoguļojums no Latvijas pirmās brīvvalsts laikiem līdz pat mūsdienām.

Stiprināt nacionālo valsti

Izdevniecība *Latvijas Vēstnesis* laidusi klajā grāmatu divos sējumos *Parlamentārā izmeklēšana Latvijas Republikā*. Grāmatas idejas autors ir Ringolds Balodis, tās autori ir arī Kristīne Strada-Rozenberga, Egils Levits, Jānis Pleps, Artūrs Caics, Sigita Goldšteina, Aleksandrs Kuzņecovs un Jānis Domburs.

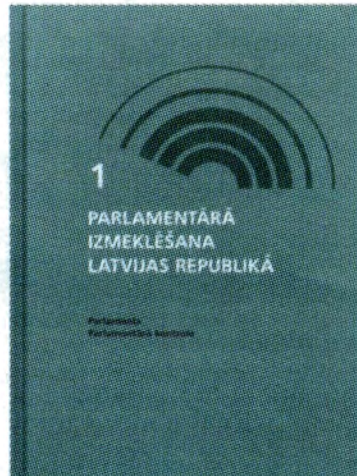
«Gribētos naivi ticēt, ka grāmata kaut nedaudz palīdzēs mums tikt galā ar tādām ieskirstušām likstām kā politiskā bezatbildība un politisks glēvums un palīdzēs nostiprināt svētāko, kas mums ir bijis un būs – nacionālo valsti,» teikts ievadā. Tur arī pieminēts Latvijas pirmās brīvvalsts deputātu izteikums, ka «Saeima daudz nodarbojas ar likumu radīšanu, bet nepietiekami kontrolē pieņemto likumu izpildi, kamdēļ Saeimai beidzot būtu jāsāk kontrolēt notiekošos procesus un amatpersonas, nevis atrasties statista lomā».

Parlamentārieši izmeklē politiski

Grāmatā publicēti gan parlamentārās izmeklēšanas komisiju gala ziņojumi, gan arī analizēta komisiju prakse un procedūras, aplūkots izmeklēšanas komisiju likums, publicēti zinātniskie raksti par parlamentārās kontroles vēs-

turi, politisko atbildību un kriminālprocesa saistīti, ar parlamentāro izmeklēšanu, kā arī sniegta statistika par 12 Saeimu prezidijiem, frakcijām, to skaitu un komisijām.

«Latvijas parlamentārajā praksē pēc neatkarības atjaunošanas parlamentārās kontroles mehānismi nav tikuši pienācīgi un efektīvi izmantoti,» secinājuši grāmatas autori. Viņi konstatējuši, ka, «lai nepieļautu parlamentārās kontroles mehānismu turpmāku degradēšanos, kas mazina arī pašas Saeimas autoritāti un vājina parlamentārisms, būtu nepieciešamas izmaiņas Saeimas kār-

tības rullī un parlamentārās tradīcijās».

Grāmatā sniegts ieskats, ar ko parlamentārā izmeklēšana atšķiras no žurnālistiskās izmeklēšanas, iztirzātas šo izmeklēšanu kopīgās un atšķirīgās iezīmes. Starp kopīgajām minēts, ka abas izmeklēšanas nav saistītas ar

procesuālajiem ierobežojumiem, kādi ir kriminālizmeklēšanai. Savukārt kā atšķirīgais pieminēts, ka «parlamentārā izmeklēšana ir un paliek politiku veikta izmeklēšana un kaut kādā mērā tā vienmēr būs politizēta – atkarībā no vēlēšanu tuvuma, pozīcijas un opozīcijas īpatsvara un interešu proporcijām, deputātu mēra izjūtas un konkrētu cilvēku ētikas».

Pateicoties parlamentārās izmeklēšanas dokumentu apkopojumam vienotā izdevumā, intereenti var ātri iegūt informāciju par to vai citu parlamentārās izmeklēšanas gaitu un komisiju secinājumiem.

Grāmatā publicēti dokumenti un atsauces, no 1926. gadā izveidotās Redakciju spridzināšanas lietas izmeklēšanas komisijas līdz pat 2016. gadā izveidotajai Korupcijas un lobešanas izmeklēšanas komisijai.

Pārlapojot izmeklēšanas komisiju nosaukumus, var secināt, ka visvairāk deputāti uzmanību pievērsuši banku bankrotiem un privatizācijas jautājumiem un plaši skandaloziem kriminālu noķerumu guvumiem.

Toreiz runāja – tagad baidās

Salīdzinot pirmās brīvvalsts laikā parlamentāro izmeklēšanas komisiju materiālos lasāmo ar pašlaik komisijās pieejamo faktu klāstu, rodas pārdomas, kad demokrātijas bijis vairāk – līdz 1934. gada 15. maijam vai tagad.

Iespējams, spilgtākais parlamentārās izmeklēšanas piemērs ir bijusi 1933. gada 31. janvārī izveidotā parlamentārā izmeklēšanas komisija, lai noskaidrotu vairākus jautājumus saistībā ar politiskās pārvaldes Rīgas nodaļas apcietinātā Friča Gaiļa nāvi. Komisija tā arī saucās – «Friča Gaiļa nāves izmeklēšanas komisija». Piemēram, tur deputāti nav kautrējušies izziņāt jautājumus, kuri mūsdienās tiek uzskatīti par aizliegtiem, slepenajiem dienestiem neuzdodamiem – proti, par operatīvo līdzekļu izlietojumu.

1933. gada 31. janvārī deputāts Ansis Rudevics no Saeimas tribīnes paziņoja, ka «politiskā pārvalde apcietinātos spīdzina» un tādēļ, lai tiktu skaidrībā par notiekošo politpārvaldē, nepieciešams veidot «parlamentārisko izmeklēšanas komisiju».

A. Rudevics norādīja, ka svarīgi noskaidrot politpārvaldes arestētā jaunieša F. Gaiļa patiesos nāves iemeslus: «Gaiļis esot izlēcis no politiskās pārvaldes telpām pa logu un bijis uz reizi beigts. Apgalvojumam, ka Gaiļa nopratināšana politpārvaldē noritējusi korekti, ticēt nevaram. Gaiļis bija cilvēks ar noteiktu, cietu raksturu. Kaut arī apvainots par komunistu un arestēts, viņš nekādā ziņā nebūtu lecis pa logu pašnāvības nolūkā.»

Jau pirmajā komisijās sēdē deputāti atzinuši, ka nedrīkst aprobežoties tikai ar F. Gaiļa nāves cēloņu meklēšanu, bet jāpēta politiskās pārvaldes darbība kopumā: «Šāds lēmums ir ļoti apsvēicams. Ja ievērojam, ka politiskās pārvaldes rīcībā ir atvēlēti arī zināmi naudas līdzekļi bez norēķināšanās, tad būtu ļoti ieteicams, lai kāda instance, kaut arī komisijas veidā, tomēr painteresētos par tiem rēķiniem, jo bezkontroles rīcības iespēja laiku pa laikam varētu nākotnē dažreiz slēpt sevi dažādus kārdinājumus.»

Slepenpolicisti pērk namus

Jau pēc sešiem mēnešiem izmeklēšanas komisijas darbam bija pavisam konkrēti augļi. Proti, kārtējā komisijas sēdē tika ziņots par politiskās pārvaldes darbiniekiem, kuri iegādājās dārgus ires namus un auto: «Pēdējā laikā vairāki valsts ierēdņi ķērušies pie namu pirkšanas. Tā, piem., par nekustamu īpašumu saimniekiem kļuvuši 2 politiskās pārvaldes darbinieki – šīs iestādes sekretārs Svarens un slepenās aģentūras vadītājs Ztiglics. Pirmais no tiem nopircis namu Agenskalnā Slokas ielā 3. Namā 30 dzīvokļi, iekārtoti moderni un ērti. Šinīs dienās uz jauno namu pārvāksies arī tā jaunais ieguvējs, kas līdz šim mitinājās valsts dzīvoklī – politiskās pārvaldes namā Alberta ielā. Pirms pāris gadiem Svarens ieguva arī savu sporta auto. Slepenās aģentūras vadītājs Ztiglics nopircis namu Miera ielā 6. Nama vērtība vairāku miljonu latu.»

1933. gada jūlija beigās komisija atklājusi, ka «politiskās pārvaldes rīcībā ir plašas naudas summas, par kurām neviena valsts kontroles iestāde norēķinus nevar dabūt. Nav ne mazāko šaubu, ka parlamentārieši, ņemot pat Saeimas stenogrāfus palīgā, nespēs atšifrēt, kas attiecīgā iestādē parakstās kā Melnais Peteris, Āzis, X un Y u.c. Šie «palamām» apbruņojušies ļaudis strādā politiskā pārvaldē. Viņi saņem valsts naudu, bet cik lielas summas, to zina tikai politiskās pārvaldes daži ierēdņi. Viss esot dienesta noslēpums. Bez tam «Soc.» raksta [domāts laikraksts «Sociāldemokrāts»), ka polit. pārvaldes darbinieki it kā sastāvo citu valstu izlūkošanas nodaļu dienestus, no kuriens saņemot prāvu atalgojumu.»

Zīmīgi, ka šī bija pirmās Latvijas brīvvalsts pēdējā parlamentārās izmeklēšanas komisija. Parlamenta darbu aprāva 1934. gada 15. maija Kārļa Ulmaņa organizētais valsts apvērsums. ■

Abonēšanas piedāvājums 12 mēnešiem

44,20 €
PĒRKOT 45,60 €

+

**A. PUČES,
J. PORZIŅA
GRĀMATA
«BRĀLIS»**

DĀVANAS
+ KALENDĀRS
+ HOROSKOPU
SPECIĀLIZLAIDUMS

29,90 €
PĒRKOT 43,61 €

+

**Vēsturnieks Vasiļjevs
novēro Latvijas sievietes krūtīs**

**PRAKTISKĀ
ASTROLOGIJA**
UGUNĪGAIS
GAILIS

14,40 €
PĒRKOT 18,96 €

+

**PRAKTISKĀ
ASTROLOGIJA**
UGUNĪGAIS
GAILIS

Izvēlies ērtāko abonēšanas veidu:
- internetā: abone.nra.lv | pasts.lv | abone.lv | aboneliemaja.lv
- zvanot uz bezmaksas tālruni 80201333 vai 67886714
- visās Latvijas Pasta nodaļās | AC Kurzemes Vārds

Mediju
nams SIA